

Översvämningarna i maj 1936

Vårfloden 1936 är århundradets mest kända översvämning i norra Västerbottens kustland. Dels för att den var mycket omfattande och dels för att den även drabbade centrala Skellefteå.

Översvämningen ställde till stor skada för jordbruket och för kommunikationerna. På den tiden fanns det många små kraftverk i skogsälvarna och de fick stora problem.

Skellefteälven

Söndag 3/5 började vattnet i Skellefteälven att hastigt stiga. Vattennivån var som högst 6/5 då den var 2,8 m över det normala. BP-macken på Manhems kajen stod då 60 m ute i älven.

5/5 Vattnet når upp till bryggeriets vägg (Skellefteå museum/NV, färglagd)

Den 5/5 tornade ismassorna upp sig och trängde på med fruktansvärd kraft mot bron till Sörböle.

På aftonen 5/5 företogs vid Parkbron resultatlösa sprängningar med dynamit.

De översta stenarna på ett par av pelarna hotade att bli lösryckta och räddades tack vare att man hissade upp dem med hjälp av kättingar

(Skellefteå museum/NV, färglagd)

6/5 Tuvagårdsvägen 74 och 76 i Norra Tuvan. Ett flertal villor i Tuvan och Hedensbyn blev kringflutna av vatten och de inneboende måste ta sig till "fastlandet" per båt (Skellefteå museum/NV, färglagd)

6/5 Mellan Morön och Bergsholmen stod banvallen på en sträcka av 1 km under vatten och tågen fick framföras med försiktighet t (Skellefteå museum/NV, färglagd)

Huvudproblemet var upptornande ismassor i Bergsbyn. Natten mot 7/5 begav sig därför faktor V. Andersson tillsammans med 18 man till Morön för att under ledning av stadsschaktmästare Nilsson med 15 kg dynamit försöka få isen att röra sig.

6/5 Sprängskott på kvällen vid Morön (Skelleftebladet, färglagd)

Sprängningen gav inget synbart resultat. Men isen längre upp i älven började röra på sig och på torsdagsförmiddagen meddelar stadsschaktmästaren att vattnet sjunkit 1,30 m inne i staden.

Klutmark

På söndagseftermiddagen 3/5 rasade den södra stolpkronan invid Finnforsälvens utflöde i Skellefteälven. Flera ledningar bröts och stora delar av kringliggande landsbygd blev utan elektrisk ström. Först på tisdag 5/5 kunde ledningarna åter tas i bruk.

Den kraftiga vårfloden underminerade eller skar bort stora delar av älvkanten.

Dammen vid Klutmarks kvarn och såg blev åtskilligt ramponerad och vattenmassorna hade gnagt sig in bakom den brytare, som uppförts för att skydda kvarnen.

Mjölnerbostaden var hotad och spånhyveln blev delvis underminerad, så att ena hörnet hängde fritt i luften.

Klintforsån

Vid 2-tiden 6/5 höll Bröderna Nordins snickerifabrik, Stensvedjan, Degerbyn, på att sköljas bort. Några timmerstockar och annat bråte – troligen

resterna av någon bro eller lada, som vårfloden tagit – kom plötsligt virvlande med strömmen och bröt sönder den fördämning, som är uppförd till skydd för snickerifabriken, som var byggd omedelbart under ett vattenfall.

På mindre än ett ögonblick bröt vattnet genom fördämningen och forsade in i snickerifabriken. Maskiner samt lager av virke och snickerier var på

kort stund översköljt av vattnet. Arbetarna fick hals över huvud lämna fabriken.

Den i två våningar uppförda byggnaden lutade betänkligt. Stora hål i gaveln mot strömmen vittnade om att timmerbröten slungats mot byggnaden med förfärande kraft. Fabriken ägare uppskattade skadorna och förlusten av alla verktyg till flera tusen kronor.

12/5 En skyddsmur håller på att uppföras och gjutas vid Bröderna Nordins snickerifabrik (Skellefteå museum/IV, färglagd)

Jörn

Norr om Jörn har Störhusån sköljt bort järnvägsbanken så att på en sträcka av ungefär 30 m hängde rälsen fritt i luften. Det gick relativt snabbt att reparera skadan. Vakt utposterades för att undvika återupprepande.

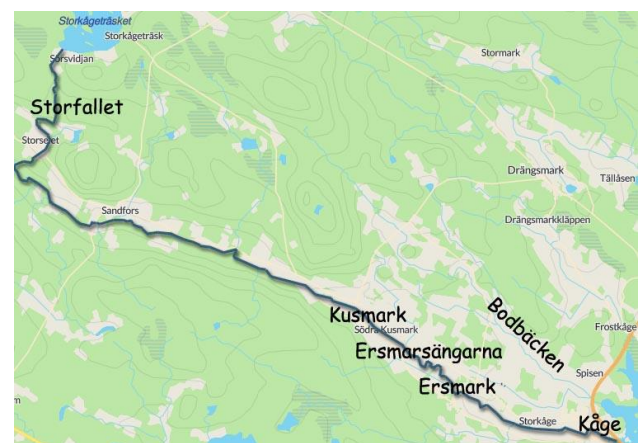

14/5 Hönshus förvandlat till ankdamm (Skelleftebladet, färglagd)

I centrala Jörn har vattnet i kanalen som går från den torrlagda Björkhammarsjön börjat följa järnvägsdiket och skurit sönder den nytorvade slänten.

Sedan vattnet letts in i sin gamla bana blev ett par uthus omflutna och den s.k. Bastugatan fick en extra rotblöta.

Kågeälven

Storfallet

16/5 Hotad kraftverksdamm vid Storfallet med fallhöjden 22 m (Skelleftebladet, färglagd)

Vattnet vid kraftstationen stod över betongmurrarna och det arbetades intensivt under flera dygn

med förstärkning av dammarna. Men det blev inga större skador.

Kusmark

9/5 Östra bron i Kusmark översköljdes av vatten. År 1959 ersattes timmerbron av en i betong (Skellefteå museum/NV, färglagd)

Den västra bron avkopplades från trafik då vattnet sköljde över vägbanan strax söder om bron på en bredd av minst 50 meter.

Kusmark har höga älvstränder men på låglänta områden hade man i någon ladugård behövt flytta ut boskapen.

Byns kraftstation i Kvarnfallet var hotad och det pågick arbete med att skydda den och den hängbro som förband bydelarna. Vakt sattes ut vid både kraftstation och hängbro.

Ersmark

I Ersmarksängarna låg ängarna under vatten i sådan omfattning att många ortsbor hade svårt att peka ut var den egentliga älvfåran gick.

Kåge

12/5 Provisorisk bro placeras där Jörnsvägen spolats bort. På vägen mot Ersmark syns på höger sida det som idag är Storkågevägen 6 (Skellefteå museum/NV, färglagd)

12/5 Holmfors kraftstationen vid nuvarande skolan var hotad och maskineriet har stannat. Det befarades att Holmforsbron skulle föras ut i havet (Skellefteå museum/NV, färglagd)

Byskeälven

Vårfloden fick ett lugnt förlopp. Isarna var ovanligt spröda och gav sig iväg utan att några stockningar uppstod.

Åby älv

Precis som för Byskeälven så har vårfloden varit ganska normal. Men i älven var vårfloden alltid ett problem. Speciellt då för egnahemskolonatet mellan byarna Blåfors och Båtfors. De tre lägsta gårdarna hade under en hel vecka varit helt omslutna och ingen av invånarna ha kunnat lämna bostaden annat än båtledes.

Minst en km av landsvägen var även denna vår satt under vatten. Det enda sättet att få bort dessa problem var att sänka Båtforsen. Det låg ett förslag att göra det som ett AK-arbete men det hade då ännu inte beviljats.

Bureälven

Övre Åbyn

7/15 Ljusvattensvägen under vatten. En båt färjade över gående medan en del bilar kunde ta sig över (Skelleftebladet, färglagd)

Burträsk

12/5 Översvämning i Burträsk (Skelleftebladet, färglagd)

Burträsket steg mer än det vanligen brukar göra på våarna. Garverierna var sedan söndag 3/5 fullständigt kringflutna av vatten. Stora jordområden kring Västomsundet och Sundbron stod också under vatten.

Bursiljum

12/5 Översvämning i Bursiljum (Skelleftebladet, färglagd)

Vattenmassorna hotade dammanläggningarna i Bursiljum. Förstärkningsarbeten utfördes. Flottningsföreningen har förstärkte sina timmerbommar, då man fruktade att de skulle sprängas. Driften vid kraftstationen i Bursiljum stoppades.

Lappvattsheden

23/5 Kvarndammen bortspolad (källa Skelleftebladet)

Dammen som också var bro för vägen till Tjärns förstördes helt och hållet och åkte nedför älven med dunder och brak.

Dammen var uppförd av timmer och sten och i synnerligen fallfärdigt skick. Burträsk kvarnbolag, som äger dammen, hade planerat reparation. Själva kvarnen undgick skadegörelse men det blev driftsstopp. En ny dammbyggnad av betong skulle uppföras.

Tjärn

Vid kraftstationen i Stormyrforsen försvann de timrade dammluckorna.

Mjövattnet

Den bro som var under byggnad på vägen spolades bort.

Bodaträsket

Sjön svämmade över och vägsträckan Vikfors–Yttervik sattes under vatten.

Bureå

Timmerrännan vid kvarnen bröts på mitten och fördes bort av vattenmassorna. Slussen dansade också iväg utför älven och stannade vid s.k. byadammen. Dammen var ålderstigen så man hyste farhågor för den.

Uppe vid kvarnen skar vattnet sönder stenkiestorna. Massvis med sand och jord fördes bort med vattenmassorna, som snabbt åt sig in i backen. Den ena tallen efter den andra stöp. Man fick

brått att avverka de hotade träden och rädda vad räddas kunde.

Bakströmmen från forsen gick in under kvarngrunden. Den förde bort en del grus och sand så att hörnstenar rasade ned. Men ett stenlager förhindrade större ras.

Badhuset stängdes då vattnet nått upp till pannan och omöjliggjort eldning.

Byggmästare Granlunds gård var kringfluten av vattnet, som underminerat stenfoten i ena hörnet. Målare Johanssons måste åka båt till sin gård. Norlunds hade vatten i garveri och magasin. Skomakare Hedlunds utrymde källarvåningen. Fredrikssons gårdsplaner stod helt under vatten. Nils Nyberg hade halvmeterdjupt vatten på sin gård.

Dammarna i parken bildade en enda stor fors. Hemöområdet bildade en sjö där ungdomarna åkte kanot.

Förbindelsevägen mellan Burviks- och Skärvägen blev totalt söndergrävd av vattnet.

Kålabodaån i Ånäset

Det höga vattenståndet i Kålabodaån tvingade ett tag bussarna mellan Umeå och Skellefteå att vända i Ånäset. På kvällen 6/5 stod vattnet över busslyktorna och bussen måste backa en hel km.

Rickleån

Den å som rinner ut i Bygdeträsket vid Kvarnbyn är Sikån.

Ån som rinner ut i den nordligare Göksjön är Risån som via Bygdeträsket når havet

Kalvträsk

Vid översvämningen trängde vattnet in i kraftverket vid Sikån, bröt sönder timmerslussen och rännan för vattenintaget och forsade in i kraftstationsbyggnaden. Maskinerna hade då hunnit räddas.

Andersfors

14/5 Underminerad bro över Risån (Skelleftebladet, färglagd)

Några större stenblock rasade under onsdagen ned från norra fästet i landsvägsbron över Risån. Bron avstängdes omedelbart för trafik som istället dirigerades över Kvarnbyn. Vakter sattes ut vid bron.

För trafikens upprätthållande skulle man snaraste iordningställa en bilväg med övergång av ån vid kvarnen.

Av rädsla för att bron skulle rasa helt och hållet, beslöt man sig för att försöka rädda överbyggnaden, vilket också lyckades.

Bron byggdes år 1898, då landsvägen upp till Åsträsk blev färdig. Sedan dess hade den reparerats ett par gånger. Det nu spolierade landfästet hade förstärkts ett par år tidigare.

Distriktets vägmästare meddelade att en ny bro av betong skulle uppföras snarast möjligt. Kostnaderna beräknas till 35,000-40,000 kr.

Kraftstationen vid Storbrännan blev ramponerat men stod kvar. Kraftstationshuset har förankrats för att inte spolras iväg av vattenmassorna.

Kvarnbyn

Vårfloden blev den högsta någonsin. Byn blev i flera dagar utan elektrisk ström då vatten trängte in i byns lilla kraftstation som var inrymd i kvarnbyggnaden.

Förstärkningsarbeten vid kvarndammen bedrevs av hästar och manskap. En ansenlig åkerareal låg under vatten, och en ladugård var under en dryg vecka kringfluten av vatten.

Bygdsiljum

Den 16/5 hade vattenståndet vid regleringsdammen i Bygdsiljum stigit till 177 cm över medelvattenståndet under en normal vårflod.

På kraftstationen har man fått använda pumpar för att hindra vattnet från att nå upp till generatortorn. Vid dammen för kraftverket och kvarnen fick 4-5 man och ett par hästar utföra förstärkningsarbeten och täta väggarna.

Rickleå

En 50 m lång träbro någon kilometer ovanför Rickleå fördes natten mot 3/5 bort och stannade först 150 meter längre ned.

För en av de två ägarna, hemmansägare Hjalmar Andersson, innebar detta stora problem. Han bodde på andra sidan ån och fick nu gå en flera kilometer lång, nästan ofrankomlig omväg, mot Laxbäcken eller Johanneslund för att komma ut på byvägen.

Stig Sandström, stigsand49@gmail.com, www.lokalhistoriaskelleftea.se